

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Jacobi Alvarez de Paz Opera

De Exterminatione Mali, Et Promotione boni - Libri quinque

Álvarez de Paz, Jacobo

Lvgdvni, 1613

Virtutem interiùs & exteriùs exercendam esse. Cap. 2.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77843](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77843)

Ib. 7. 27.

Chryf. in
imperf.
hom. 53.

non quia illud dilapidavit, sed quia occulit, dictum est: Serue male & piger, oportuit te committere pecuniam meam nummulariis, & veniens ego recepissem utique quod meum est, cum usura. Merito vero ita reprehenditur, qui notitiam diuinorum vno talento signatam, ad actionem non contulit, & ex eo quod secundum quod agnouit, operatus non est, eam otiosam habuit. Sicut enim pecunia hæc corporalis, inquit auctor imperfecti, si sit in sacculo inclusa, ipsa est semper, si autem fuerit agitata de manu in manum, vsu ipso multiplicatur. (vnde vsura dicitur ab vsu.) Sic & fides Christi, siquidem otiosa teneatur in corde, non solum ipsa manet, quæ fuit, sed adhuc minoratur in otio, & torpescit, & segnis efficitur, & paulatim per actus carnales exinanita ad nihilum vadit: si autem exercitata fuerit, scripturis & loquutionibus assiduis suscitata, operibus bonis viuificata, non solum dico, multiplicabitur, sed nunquam desinet crescere, donec viuet homo.] Sic ille. Atque adeo ex defectu exercitationis virtus, non solum non crescit, verum & paulatim deficit, immoderatis affectibus eam opprimentibus, & ipsius vires illigantibus. At exercitatio assidua diligensque virtutem roborat, & operibus virtutis incumbentem à pœna otiosorum & talentum abscondentium liberat, & statum spiritualium virorum quasi debitis fructibus exornat. Nam quid, quæso, est spiritualis vita, virtutum operibus vacua? Nonne effigies rei viuentis, quæ sensus & actiones vitæ refert, & omni sensu & actione vacua est? Nonne lyra taciturna ad dulces sonos edendos effecta, & ob negligentiam possessoris eius omni sono & harmonia priuata? Nonne nauis nunquam enauigans, & in portu carie tabescens? Nonne plumbea lancea, quæ specie quidem externa hostibus formidabilis videtur, & perpicacius nota contemnitur? Ita sanè. Vnde si iustus cupiat huic vitæ suæ veritatem & spiritus substantiam tribuere; si velit eius ornamenta, nempe virtutes, procreare, & iam pullulantes prouehere, & vsque ad perfectionem perducere, hæc illi præcipua cura sit, vt actiones ipsarum proferat, nec solis desiderijs animum pascat. Cognitio sanè virtutis necessaria est, sed sicut basis, cui columna virtutis nititur, & vt fundamentum, super quo domus virtutis extruitur. Desiderium etiam necessarium est, sed sicut aculeus, quo ad virtutem quærendam excitamur, & segnes manere ac dormire non sinimur. At actio ipsa studiosa est, velut iter, quo ad virtutem tendimus: Est velut præcipua causa ex his, quas nos adhibemus, quæ virtutem procreat, & semel procreatam augmentat. Actio, est præcipuum assequendæ virtutis instrumentum, quo si non vramur, omnia alia cassa, & inefficacia ad virtutem obtinendam manebunt. Nam virtutem comparate, non est eam agnoscere, aut concupiscere, sed actione completere.

Virtutem interioris & exterioris exercendam esse.

CAPVT II.

Præcipuum instrumentum ad virtutem adipiscendam est eius exercitatio, nunc, quomodo exercenda sit, inquitamus. Quia non sufficit alicuius artis discipulo, instrumenta artis, quam discit, scire, sed necesse habet modum, vtendi eis, & mouendi cognoscere. Ponamus ergo virtutes pro-

pter actionem hominibus datas esse, eaque (vt diximus) sine actione, si adsint, otiosas esse, & si non adsint, sine actione non gigni. Quod disertissime docuit Prosper Rhegiensis, sic scribens: Virtutum quippe munera otiosa esse non possunt. Quoniam sicut veritas ait: Omni habenti dabitur, non habenti autem etiam quod habet, auferetur ab eo.] Non igitur ad hoc datur continentia, vt concupiscentiis non repugnet. Nec ideo cuiquam tribuitur sapientia & intellectus, vt non [die, ac nocte in Domini lege meditetur.] Quid agit donum dilectionis, si benevolentia sollicitudo non vigilat? Quis fructus est patientiæ, si non habet fortitudo quod toleret? Aut quomodo in Christo pie viuere ostenditur, qui nulla perfectione pulsatur? Vel pax, quæ est à Deo, & cum Deo, nunquid bene quietata est, si non discordat à mundo? Aut amor Dei poterit sine diaboli inimicitijs obtineri? Neminem profusus Dei gratia intentabilem facit. Nec ob hoc celestium armorum præsidio, à dextris & sinistris instruitur Christiana militia, vt nullo cum hoste confligat, cum laudabilis sit atque felicitis, pugnante non potuisse vinci, quam desiderem non potuisse tentari.] Hæc ille. Actiones autem, quibus virtus qualibet generatur, & crescit, sunt duplices: alteræ internæ, alteræ externæ; & tam istæ, quam illæ, vel sunt alienæ, vel propriæ, & in his omnibus necesse est, vt virtutum spiritualium defudet industria.

Hoc est viri iusti & spiritualis elogium, quod in eo omnes neruos suæ mentis intendit, vt Christi Saluatoris imaginem induat. Scit namque scriptum esse: Induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis.] Christum autem induere, nihil aliud est, quam opera carnis deponere, iter vitæ spiritualis arripere, & vitæ Saluatoris nostri fieri conformem. Innotuaris spiritu mentis, inquit Ambrosius, nouum hominem dicitur induere, qui est Christus: Christum enim induit, qui per fidem renatus in Christo, æmulus est vitæ, quam tradidit Christus, vt iuxta Deum creatus videatur.] Vita autem Christi, si attentius inspicatur, virtutum omnium actionibus, tum internis tum externis, reperiatur esse contexta, & operibus, quæ vnum possunt, & aliud faciunt, videbitur esse ditata. Exponamus hæc tria, quæ exquisitissimam nobis subministrant spiritualis vitæ doctrinam. Saluator noster Christus ita externis actionibus virtutum incubuit, vt nulla fuerit actio eius, quæ præstantissimè ad virtutem non pertinuerit. Sermonem eius veritas, fidelitas, charitas afficiebat, quodlibet opus eius mansuetudo, humilitas, beneficentia, misericordia, & virtutes reliquæ decorabant. Aut potius virtutes operibus & verbis eius exornabantur, quæ eo ipso sunt celsiores, quod à filio Dei per humanitatem assumptam fuerant executioni mandata. Opera eius opera virtutis erant in initio, quia non ex consuetudine, sed propter gloriam Dei Patris, & salutem hominum, & ad dandum exemplum perfectæ vitæ assumebantur. Opera virtutis erant in progressu, quoniam ex eadem intentione sanctissima, sine vlla vtilis metalli admixtione continuabantur. Opera virtutis erant in fine, quia prout oportebat, tempore spatio perdurabant, & intentum fructum obtinebant. Nihil aspicietur in eo, quod non infinitis modis virtutem edoceret, & sanctitatem ineffabilem aspicientium oculis demonstraret. At interna mentis eius occupatio, non aliud quam sapientia, charitas, iustitia, puritas, & omnis virtus, ac sanctitas fuit. Hæc intellectus eius, & voluntatis humanæ opera, externas actiones regebant, & quasi vita fouebant, & in

immem

Prosp. lib. 2. de vocat. Gen. ca. 35. Math. 25.

Psal. 1. 2.

2. Tim. 3.

Ephes. 4. 24.

Ambros.

immensum pulchritudine & omni perfectione superabant. Actio enim externa, ut crassior & corpulentior, non est capax tanti decoris atque actionis mentis, quæ subtilior, & ab omni concretione materiae defæcata, potest esse multo perfectior. Vnde cum Christus per humilitatem exterioris se deiecit, multo sublimius per eandem virtutem interioris se submisit: cum per mansuetudinem iniurias sine clamore & querimoniis accepit, multo mansuetius, quam externa species præferbat, voluntate sustinuit: cum per obedientiam se in passionem & mortem dedit, multo feruentius & obediētius, quam ostendebat passio oculis humanis obiecta, ludibria, & verbera, & ipsam necem terribilissimam fuit amplexus. Et tandem, cum aliquam aliam virtutis actionem exterioris protulit, multo præstantius eam (quia ita natura virtutum internarum fert) interioris actu voluntatis exercuit.

Ecce tabernaculum fæderis, exterioris quidem pulchrum, sed interioris pulcherrimum, quod oculis corporis offerebat opera vniuersarum virtutum admiratione dignissima, sed oculis mentis, quæ gestabat animo, maiora & admirabilia monstrabat. Ecce arcam intus & foris deauratam, quam tamen ita aurum sanctitatis exterioris texit, ut interioris in mente multo abundantius operiret. Ecce librum scriptum intus, & foris signatum sigillis septem. Ipse Christus liber est, de quo canit regius Psaltes: Et in libro tuo omnes scribentur. Et ipse de se ait per os Isaia: In manibus meis descripsi te. Illud autem, in quo aliquid scribitur, ad munus libri subeundum destinatur. Est autem hic liber scriptus intus & foris: intus scriptus est, innumeris omnium virtutum operibus, foris verò, multis earundem virtutum externis actionibus. Multa sunt in tegumento huius libri, scilicet in eius carne, descripta, quæ nos viâ sanctitatis edocet, sed multo plura in eius chartis, nimirum in animæ viribus, exarata. Nam & codices apud nos, si aliquid exterioris in operimento scriptum continet, certum est, quia interioris in chartis ex quibus concinnantur, plura & subtiliora contineant. Plus dico, ait Bernardus, hunc sensum attingens, idem etiam liber est, qui non poterat aperiri. Quis enim dignus inueniretur aperire hunc librum? Indignum se profiteretur & ipse Baptista Ioannes, quo inter natos mulierum maior nemo surrexit. Non sum, inquit, dignus soluere corrigiam calceamenti eius. Venerat enim ad nos calceata maiestas, diuinitas incarnata: venerat Dei sapientia, sed in libro clauso utique & signato. Quod ligabat corrigia calceamenti, hoc claudebant signacula libri. Sed prætereundum non est, quod hic liber sanctissimus atque pulcherrimus, & intus ac foris scriptus signatus dicitur, & quasi velamine obuolutus, ut necesse sit, illum euoluere, ac detegi, ut intus & extra possit ab hominibus legi. Quare hoc? Nisi ut intelligamus, Saluatorem nostrum, ita virtutum omnium opera compleuisse, ut voluerit ad tempus propter nostram eruditionem abscondi; & nos simul cum virtutum, tum externarum tum internarum, doctrina, præsertim ad humilitatem incitare. Est enim homo procliuus ad malum; & natura in donis quoque gratiæ se ipsam querit, & ex eis sæpe non diuinum, sed suum honorem captare concupiscit. Appareat ergo Christus septem sigillis obsignatus, & rebus, quæ ipsum apud homines deiciebant, absconditus, & homines ex eo discant intus & foris se ipsos multiplici virtute describere, & (quod ad se attinet) per humilitatem occultare. Quæ verò fuerint illa septem signacula, quibus Christi dignitas tegebatur, idem sanctus Pater Bern-

Apoc. 5.
1.
Psal. 78.
15.
Isaia 49.
19.

Bern. ser.
1. de Resurract.

A nardus declarat. Septem quædam arbitror inueniri, inquit, quibus maxime celebratur in carne præsentia maiestatis, ut non posset aperiri liber, & sapientia, quæ latebat, agnosci. Sunt autem, quæ occurrunt interim, matris desponsatio, qua partus virginis & conceptionis puritas velabatur. Infirmitas etiam corporis, qua nimirum plorans, vagiens, laetans, & dormiens, & cæteris subiaccens necessitatibus carnis: latebat inter hæc virtus diuinitatis. Sic & circumcisionis signum suscipiens, peccati remedium, ægritudinis medicinam, qui morbum omnem tollere venerat & peccatum. Et item in Ægyptum fugiens à facie Herodis reguli; nec Dei Filius agnosci poterat, nec rex cæli. Quid trina illa tentatio inimici, in deserto, in pinnaculo, supra montem? Si Filius Dei, inquit, es, dic vt lapides isti panes fiant: Et item: Mitte te deorsum. Neutrùm Christus fecit: vt signaretur liber, vt falleretur astutus. Denique eò vsque seductus est, vt haberet iam pro constanti, hominem esse purum, & in tantam velaniam superbia cæca proruperat, vt non diceret ultra: si Filius Dei es; sed: Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraueris me. Sextum est, signaculum crucis, vbi pependit inter latrones, & cum iniquis deputatus est Dominus maiestatis. Clausit & sepultura librum hunc, nec vllum signaculum omnino sic obstruxit, sic occultauit magnum pietatis sacramentum. Sepulto nimirum Domino, sola restare desperatio videbatur, ad eò vt discipuli dicerent: Quia nos sperabamus. Quis non illo fletet in tempore clausum arcibus librum, & non esse, qui aperiret? Sed ne fleueris vltiâ, Ioannes sancte, etiam tu noli flere, Maria. Procul sit luctus, tristitia nebula dissipetur. Letamini in Domino, & exultate iusti, & gloriâmini omnes recti corde. Dignus est Agnus, qui occisus est, leo, qui surrexit. Postremò liber ipse dignus est aperire se ipsum. Resurgens nimirum à mortuis, resurgens autem virtute propria, & post tres dies sicut prædixerat, testimonium perhibentibus inimicis, & resurgens in tanta maiestate & gloria: indicat manifestè quæcumque prædiximus signacula, vel operimenta, voluntaria, non necessaria, nec conditionis fuisse, sed dignationis. Hactenus Bernardus.

Hæc, quæ hactenus diximus, ad duo priora pertinent, in vita Christi reperta; sed nunc tertium inquiramus, quomodo scilicet vna actione virtutis aliam edocebat, & vno opere ad alia plurima homines excitabat. Id sanè facile intelligimus, dum quodlibet Christi opus meditamur. Humilauit semetipsum propter nos, & hac humilitate non tantum humilitatem docet, sed & nos ad charitatem allicit erga eos, propter quos diuina maiestas se deiecit, & ad misericordiam inuitat, erga eosdem, quorum miseras imbecillitatesque suscepit: Et ad patientiam, vt contemptum sustineamus: & ab obedientiam, vt Dei voluntatem nostram in aduersis & abiectis præferamus: Et ad gratitudinem, vt propter eius immensam dignationem à gratiarum actione, & eius laude nunquam cessemus. Sic deuota anima quamlibet Christi actionem in exemplum trahit, & in incitamentum aliarum assumit. Quia sicut lumen solis (Philosophia docente) substantia quidem lumen est, virtute tamen est calor, & decor, & perfectio inferiorum corporum, quia sol lumine suo ea calefacit, promouet, & ad decorem perducit: ita quælibet virtus Christi, exempli gratia, humilitas, substantia humilitas est, potestate verò est omnis virtus, quia ad omnem virtutem præstandam inducit. Nec incongruè ob hanc virtutum Christi proprietatem, dicemus ipsum fuisse grano sinapis comparatum; quo-

Bern. ib.

M. 11b.
4.3.

Luce 24.
22.

Psal. 31.
11.

Luce 13.

niam

niam sicut hoc granum plus operatur, quam ex eius pusillitate præsumi posset: ita Dominus quamlibet suam actionem, etiam minimam, tanta actimonia & calore succendit, ut ea ex vna virtute ad aliam trahat, & vnico exemplo suæ puritatis, quod imitatur, ab omni tentatione nos protegat. Ipsum autem granum sinapis fuisse indicatum, Ambrosius luculentissima oratione patefacit, dum in quodam sermone sic scribit: Arbitror hoc ipsi Christo Domino rectius comparari: qui nascendo in hominem humiliatus, ut granum est: ascendendo ad cælum, exaltatus, ut arbor est. Granum planè Christus est, dum patitur; arbor est, cum resurgit. Granum, inquam, est, cum famem esuriens sustinet: Arbor est, cum quinque panibus saturat quinque millia virorum. Ibi sterilitatem humana conditione patitur, hinc satietatem propria diuinitate largitur. Granum autem dixerim Dominum, cum cæditur, contemnitur, increpatur: arborem autem, cum cæcos illuminat, mortuos resuscitat, peccata condonat. Sic Ambrosius. Hoc ergo granum exterius aliqua virtutis præfert, sed interius maiorem virtutem habet. Granum est, sed terræ mandatum, non iam in oïas, sed in arborem magnam assurgit. In cuius ramis volucres cæli, id est, iusti, cœlestia concupiscentes, habitant, & à fructu eius, non tantum condimentum ad alios cibos edendos accipiunt, sed & omni se cibo, nempe omnium virtutum exemplo, reficiunt. Merito ergo Origenes ait: Propositus est nobis ad imitandum, Christus Iesus. Illud exemplar firmum est, quod qui sequi cupit, securus ingreditur. Et Basilius sapienter monuit cunctas actiones Christi non negligenter, nec quasi per transitum, sed intentissime & profundissime esse meditandas, quia qualibet eius actio, & quilibet sermo, omnis pietatis & virtutis est regula; adeo ut ex singulari aliquo eius opere rectè perpenso, ad multa præstantissima virtutis opera moueamur. Et sicut ille, vnicum Verbum Patris est, quo tamen non vnum tantum, sed omnia dicuntur, tum visibilia, tum inuisibilia: tum facta, tum facienda & possibilia: tum creata, tum increata, quia Pater illo Verbo suo, se, & ipsum Verbum, & Spiritum sanctum, & quæcumque sub eius potentiam cadunt, dicit: ita qualibet actio eius vna cum sit, ratione tamen perfectionis immense multiplex ad persequendum suo exemplo, & efficax ad omnem virtutem edocendam inuenitur.

Si ergo spiritualis vir, imitator est Christi, & suæ vitæ conuersationisque sectator, ex Christo discat, quomodo virtutum actiones exerceat. Sit tabernaculum Dei intus & foris pulchrum, & templum omni ex parte optimè edificatum. Vos enim estis templum Dei viui, sicut dicit Deus: Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi in populum. Sit arca intrinsecus & extrinsecus deaurata, illo auto puritatis mundissimo, quod numquam sentiet corruptionem. Sit liber scriptus intus & foris, qui siue in tegmine, siue in chartis conspectus, habeat vnde aspicientes & legentes erudiat. Foris scriptus erit, si omnem suam actionem externam ad aliquam virtutem contenderit pertinere. Tunc autem opus externum est opus virtutis, cum non ex arida quadam consuetudine, sed ex electione sit, & in virtutis finem, ac Dei gloriam amoremque dirigitur, cum debitis circumstantiis ornatur, cum ad hoc, quod mentem non distrahatur, tranquillè profertur. Id quo pacto præstandum sit, aliquo exemplo pandamus. Ad aliquod ministerium animarum, o vir Dei, ut ad docendum, vel prædicandum, vel ad excipiendam confessionem

A egrederis, si illud ex aliqua sinistra intentione, vel ex arida consuetudine, si tepidè & oscitanter, si nimis sollicitè, & quasi tuis viribus fidens præstes, eo ministerio imperfectiones tuas, non virtutem promouebis. Si verò ob Dei gloriam animarumque salutem, illud opus suscipias, si ex proximis tuis, ignorantiam, aut duritiam cordis, aut peccatum amouere quæras, si feruèdè exequaris, si mentis serenitatem & Dei præsentiam conseruare studeas, virtutem illam, cuius est illud opus, augebis, & in ea mirum in modum proficies. Idem de aliis operibus ordinarij iudicij facito. Neque enim te ad extraordinaria & nunquam audita vocamus, sed ad ea studiosè & fructuosè præstanda, quæ quotidie facis, impellimus. Quæ profectò rectè (vt par est) facta, & ex actuali sine virtutis assumpta, potentia sunt, virtutes ad magnam perfectionem prouehere. Si opus namque ex fine alicuius rei terrenæ facias, amorem proprium & vitium aliquod pingue facies: Si verò idem opus ex fine virtutis in medium producas, virtutis illius incrementum habebis. Ad quod sapienter dixit Bernardus: Nec cessamus ab operando hoc cibo, etiam cum terrenis fortè occupamur operibus, aut obedientia dictante, aut fraternæ charitatis intuitu, quoniam dissimilis nobis intentio est, ab his quorum laborem periturum esse prædiximus. Dissimili proinde radici inhærens labor similis non similiter habet perire, quoniam radicans est in ea, quæ nunquam perit, æternitate. Hæc ille. Si verò ex sola consuetudine opereris, quasi colore, aqua misto, aut albugine oui, virtutem pingis, quam insurgens tentatio delet, vel aduersitas decolorat: at si opereris ex electione & intentione recta, quasi colore, quem oleum liquefecit, virtutem delineas, quæ sic delineata, & menti veluti tabulæ, impressa, nulli vento tentationis, aut pluuie aduersitatis cedit. Denique dum operibus bonis oscitanter, aut imprudenter, aut ex immoderata sollicitudine studes, quia substantiam bonam operum inficis, laborem tuum & industriam amittis. Vestis quippe ex optimo panno facta, sed nec corpori aptata, nec bene consuta, corpus decenter non tegit, immò gestantem ludibrio & risu aliorum exponit; sic opus virtutis minus prudenter, minus feruèdè, ac minus tranquillè assumptum, animam habitu virtutis non decorat, sed magis ineptiarum circumstantiarum imperfectione deformat.

Animi tranquillitas, ait Basilius, nihil aliud est, quam virtutum fecundissimus fons. Ergo è contra turbatio, & inquietudo, & distractio, erit vitiorum & imperfectionum origo. Sanctis ergo operibus, & sanctè factis homo noster exterior vestiatur: in motibus eius modestia, in conuersatione circumspectio, in rerum vsu paupertas, in cura corporis parcitas & asperitas, in occupatione vtilitas proximorum eluceat. Nihil sit in eo, quod aspicientes non edificet, nihil, quod virtutem non doceat: & siquidem externa opera, quasi verba foris, in libro hoc mystico scripta sunt, nullum sit opus, quod Dei gloriam, & bonitatem homini prærogatam non ostendat. Hanc externorum operum perfectionem & pulchritudinem petit à fidelibus Petrus Apostolus: Conuersationem, inquit, vestram inter gentes habentes bonam, ut in eo, quod detrahant de vobis, tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos confiderantes, glorificent Deum in die visitationis. Primum profectui proprio & virtutum augmento, conuersatio bona deseruit: deinde adificationi proximorum prodest, qui licet alieni à nobis ex consideratione nostrorum bonorum operum, & inculpatæ vitæ nostræ, ex auersione in amorem mutantur, & ad con-

Ambros. ser. 2.

Origen. hom. 7. in Ex. sch. Basil. Const. mo. nasc. c. 2.

2. Cor. 6. 16.

Bern. ser. contra vitium ingratiud.

Basil. in cons. mo. nasc. c. 5.

1. Petr. 2. 12.

uersionem

De Es. Tom

uersionem ad Deum disponuntur, & in die, quo Deus ipsos visitauerit, & corda eorum sancta inspiratione tetigerit, facilius diuinam vocem excipiant. Tunc ipsi Deum glorificant, & nos instrumenta huius gloriæ repetimur. Quem laborem, remunerator ille largissimus, tum in futura vita cumulabit, tum in hac virtutum incrementis afficiet. Cuius rei typus præcessit in Ioseph, Patriarcha sanctissimo, qui ex optima conuersatione ab hero cognitus, quod Dominus esset cum eo, & omnia, quæ gereret, ab eo dirigerentur in manu illius, præfecit ipsum domui suæ, & vniuersam substantiam suam eius gubernationi commisit. Et ecce virum iustum in conditione seruili conseruis suis prælatum, & post liberationem à vinculis principem Ægypti constitutum.] Sic ille, qui opera virtutis externa optimè præstat, dum viuat in hac vita seruili, inter alios eminet, & postquam ergatulum corporis egressus est, quasi perfectus vir magnum in cælis obtinet principatum.

Gm. 39.
3.

Psal. 44.
14.

Sed hic mysticus liber, nempe iustus, ad Christi imitationem intus quoque virtutis operibus scribitur. Ibi maiorem animæ pulchritudinem collocatam sciat. Omnis enim gloria, omnis pulchritudo, omnis splendor eius filia regis ab intus. Habet quidem illa fimbrias, id est, opera exteriora, quæ sunt tanquam oræ interioris vestimenti; & circumdata est multiplici sanctorum & vilium cæremoniæ varietate: at suam gloriam, id est, pulchritudinem, non tam in his, quam in interioribus virtutum actionibus sitam existimat. Scit enim à Gregorio scriptum esse: Quisquis exteriora sua bene disponit, sed interiora negligit, in circuitu oculos habet, sed intus non habet. Sancti verò omnes quia & exteriora sua circumspectant, ut bona de se exempla fratribus præbeant, & interiora sua vigilanter attendunt, quia se irreprehensibiles æterni iudicis obrutibus parant; in circuitu oculos & intus habere perhibent: magisque se, quo Deo placeant, sua externa componunt. Comparatione ergo eorum, quæ iustus vir intus in mente scripta esse curet, omnia externa opera, licet multa sint & perfecta, pauca & minima existimantur. Virtutes namque præcipuè actionibus internis crescunt, quæ velut externarum actionum originēs & vires animæ, in quibus virtutes residēt, efficiētēs, efficiētēs eas generant, & augmentant. Hæc sit præcipua proficientis cura, actiones interiores humilitatis, obedientiæ, mansuetudinis, & reliquarum virtutum, & præsertim diuini amoris iterare, & sapissime, quoad eius fieri possit, repetere. Opera enim externa cum circa visibilem materiam versentur, & ab aliqua interueniente occasione dependant, non possunt quocumque tempore elici. Immo aliquando per multos dies occasionem cuiusdam virtutis exercendæ non inueniēs. Inter eos, qui te sustinent, & diligentissimis mulcent obsequiis, raro patientiæ occasionem captabis: in mediis honoribus, & dignitatibus paucas occasiones humilitatis habebis; si omnia abundant, vix aduertēs, in quo exerceatur paupertas. At opus virtutis internum non à materia vel occasione externa, sed à sola consideratione intellectus pendens est, quam potest homo, & otiescumque voluerit, elicere, & ea præuia ac ductu voluntatis affectus & virtutum actus iterare. Si itaque velit quis, exempli gratia, in humilitatis virtute proficere, externæ dei electioni, seu humilitationi suæ diligenter studeat: si occasiones se humiliandi non viderit se offerant, eas quaerat, non minori auiditate, quam ambiciosus honores & dignitates captat. Sed quia non semper occurrit occasio propriæ abiectionis & contemptus, etiam quaerita, actionibus inter-

A nis eliciendis sedulo & feruenter insistat. Obiciat oculis mentis propriam humilitationem, non à suo statu alienam, & quæ nunquam erit, sed illam quæ aliquando fortassis occurrerit. Et pulchritudinem, ac meritum humilitatis aduertens, & quam sit Deo grata, & à Christo dilecta, breui consideratione expendens, eam voluntate & desiderio suscipiat. Postea alterius humilitationis recorderetur, quam elapsis diebus refatauit, & repulit, seque ipsum magno merito exuit, & à Christi imitatione desciuit: de hoc sui profectus detrimento tristet, & doleat, & in simili occasione se ad suum profectum, eam nequaquam pretermittendum esse constituat. Si honore afficiatur, illum honorem interius respuat, atque contemnat, & eo indignum se reputer: si despiciatur, & in extremo loco sinatur, id æquam existimet, & libenti animo ferat, & sic mille alios actus humilitatis interius eliciat, quos humilitatem sitientibus vnctio dictabit: & eodem modo in aliis virtutibus exercendis procedat. Nec adhuc sit hac exercitatione contentus, sed illustrium desideriorum & insignium actuum adiectione magnificet. Humilitatis amator optet, si fieri posset, sanctorum omnium experta ludibria: obedientiæ sectator, subditorum omnium labores presuraturaque desideret: mansuetudinis cultor, omnium eorum, qui aliquid pro Christo passi sunt, concupiscat iniurias. Dat elemosynam pauperi? Dicat ex corde: Si ego possem, ô Domine Deus meus, omnium egenorum miseris subuenissem. Concionem est habiturus? Dicat: Si mea subesset potestati, non coram paucis hominibus, sed in conspectu omnium infidelium tuam, ô Deus, fidem & gloriam annuntiassem. Se ipsum aliqua corporis afflictione castigat? Dicat ex animo: Si corpus meum posset ferre, omnium confessorum asperitates suscepissem. Verbum minus gratum, minusue reuerenter prolatum, à subdito vel à minori audit? Dicat: Et ego, Domine, pro amore tuo, non solum hanc iniuriam lenissimam, sed grauissimas etiam contumelias tolerassem. Sic interius opportunè, importunè: die ac nocte, in occasione, & extra occasionem: solus, & aliis associatus, tristes, & lætus, nunc hanc, nunc illam virtutem exerceat, & in hoc interno labore præcipuam partem spiritualis profectus positam esse sciat. Nulla ad hos actus, sicut ad opera externa, opportunitas expectanda est, nullum tempus excipiendum, nullus locus incongruus reputandus: Ecclesia, & cella: Oratorium, & lectus: atrium, & triclinium, & quilibet alius locus aptus est, ut mens deuota in eo his actibus crescat, & virtutibus augendis, ac profectui promouendo diligenter intendat. Tantum discretionis, omnium virtutum matris, meminerit, & considerata duplici mensura virtutum, & gratiæ sibi concessæ, iugiter operari non prætermittat.

Hi sunt sermones optimi, quibus iustus interius scribitur, qui si solis externis operibus, licet bonis, esset contentus, quasi liber exterius in operimento exaratus, & in chartis vacuus, inueniretur. Modicam virtutis accessionem faciet, qui sola externa opera exercere decernit: dicente Laurentio Iustiniano: Parum operatur, quamuis multa agat, qui non amplius agit affectu, quam actu.] Et merito quidem ita dictum est, quoniam sicut humana vita, non tam in externis actionibus, ab anima procedentibus, quales sunt progressio, comestio, & sermocinatio, quam in actionibus internis intelligendi & volendi conspiciuntur: ita spiritualis vita, non tam in virtutis functionibus, quæ per corpus fiunt, quam in his, quæ a mente procedunt, consideratur. Præcepta, quæ ad actus interiores pertinent, credendi, sperandi, dili-

Iust. de
discipl.
et perf.
mon. c. 6.

gendi,

Cant. 1, 6.
Iob. 10, 2.
Psal. 24, 4.
Psal. 22, 3.
Psal. 26, 4.
Psal. 25, 8.
Psal. 88, 15.

gendi, potiora sunt his, quæ pro actibus exterioribus data sunt: ex quo facile est intelligere, maiorem vim proficiendi interno labori mentis, quam externa occupationi corporis inesse. Mens ergo exteriora virtutis opera non deferat, sed cum maiori sollicitudine actibus internis inuigilet. Quos omnes Bernardus non incongruè ad tria capita reuocauit. Interpretans enim illud: Indica mihi quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridijs,] addit: & alius quidam: Indica (inquit) mihi, cur me ita iudices,] vbi non sanè sententiam causatur, sed scrutatur causam, erudiri flagellis petens, non erui. Item alius precatur, dicens: Vias tuas, Domine, demonstra mihi, & semitas tuas edoce me. Quas dixerit vias vel semitas, manifestat alibi: Deduxit me, inquit, super semitas iustitiæ. Ergo tria ista, anima curiosa Dei non cessat inquirere, iustitiam, & iudicium, & locum habitationis gloriæ sponi, tanquam viam, in qua ambulet, cautelam, qua ambulet, & ad quam ambulet mansionem. De qua mansionem sic habes in Propheta: Vnam petij (inquit) à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ. Et iterum: Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Porro de reliquis duobus: Iustitia & iudicium, ait, præparatio sedis tuæ. Merito tria ista mēs deuota requirit, vt pote sedem Dei & sedis præparationē. Et pulchrè in sponiæ prærogatiuam concurrunt pariter omnia ad consummationem virtutum, vt de forma iustitiæ sit formosa; de iudiciorum notitia cauta; de desiderio præsentis seu gloriæ sponi, casta. Talem profus ecet esse sponiam Domini, pulchram, eruditam, & castam. Hactenus ille. Ex quo apparet, animam sanctis cogitationibus & meditationibus erudiri, iustitiæ, id est, omnis virtutis, affectibus formosam fieri: & desiderio ac amore cœlestium emundari. Exteriores igitur virtutis actiones sedulo diligentèrque suscipiat, sed eas internis actibus informet: & cum illæ ex necessitate cessauerint; isti, qui solum à gratia nobis assistente, & ab hominis voluntate pendent, cessare non debent. Sit anima sicut apis, quæ in alueario nequaquam ociosa manet, sed suauissima mella conficit, intra se ipsam affectibus, siue internis actibus dulcissimos fauos mellis, id est, virtutes ipsas efficit. Nam sensibus vt, & sensibilia percipere, est quasi flores carpere, ex quibus iustus vir per intellectum & affectum mel conficit, dum omnia, quæ videt, quæ audit, quæ odoratu aut gustu percipit, & quæ contrectat manibus, in vsum boni, ad propriam confusione, & humilitatem augendam, & ad incrementum aliarum virtutum, conuertit.

Exercitatio tandem virtutis, præter hæc duo, tertium etiam requirit, vt scilicet cuiusdam virtutis actibus, non tantum ipsam, à qua procedunt, sed aliam queramus, vt quasi accessione amicorū, ad id quod cupimus, consequendum inuenimur. Rex enim, qui solus non potest hostem vincere, solet alium regem amicum in auxilium euocare. Ita & vna virtus, quæ regina est, aliam ad vincendum vitium sibi contrarium aduocat, cum anima ad huius victoriam, non propriis solum virtutis actibus, sed alienis quoque, id est, alterius virtutis operibus elaborat. Vnam autem virtutem ad alterius adeptionem admodum esse vilem, Deotheus ex patrum sententia docet, sic scribens: Hoc autem ignorare vos nolo, eum, qui libenter ægro deseruiat cum cognitione, releuari mirabiliter ab animi passionibus & diaboli impugnationibus. Noui enim fratrem acriter oppugnatum à fornicationis demone, & cum ægro ex dyfenteris deseruiret, ab hoc bello esse liberatum. Et Euagrius

Dorothei, doct. 14.

A natrat de seniore quodam maximo, quod discipulum suum, huiuscemodi phantasmatis nocte oppugnatum hac via liberauerit, indico scilicet illi & ieiunio & ægri curam. Et de re hac interrogatus respondit: Nihil esse quod adeo passiones huiuscemodi extingueret vt misericordiam. Hæc ille. Sed & Petrus Apostolus videtur huic doctrinæ fauere. Vos autem, inquit, curam omnem subinferentes, ministrare in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem. Est ac si diceret: Fidet exercitationem assumite ad virtutem, id est, fortitudinem acquirendam; quia mysteria fidei efficaciter credita, attentè que considerata, mirabiliter animam roborant ad sustinendam quæque aduersa occurrentia. Fortitudinis laborem ad obtinendam scientiam accipite; quoniam fortiter aduersa tolerantes, & quasi à lacte sæculi auulsi, apti eritis de rebus agendis illustrari. Scientiæ studium in abstinentiæ augmentum collocare: nam cognitio agendorum & cauendorum, hominem à nimio cibo & potu abstrahit, & à crapulæ & ebrietatis mibo auerit. Abstinentiæ parcitatem ad patientiæ incrementum accipite; nam qui scit, hunc animale appetitum refranare, dicit in rebus aduersis patientiam habere. Patientia fit vobis vsui ad pietatem: nam qui sine indignatione patitur, ipsa mentis lenitate ad Dei cultum reuerentiæque disponitur. Pietas amorem fraternitatis foneat, quia dum Deo cultum exhibetis, & eius benignitatem admiramini, facilitatem ad diligendos fratres, & eis benefaciendi desiderium experiri. Ac tandem amore fraterno erga Deum charitatem prouehit, quia hoc præstantissimum sui amoris donum ille beneficis, & amatoribus fratrum impertit. Vnius ergo virtutis actiones ad aliam assequendam iuuant, & impedimenta tollunt, adiūmque aperiant, vt hæc, quam optamus, introeat. Cum enim virtutes vniuersæ, sorores sint, non mirum, si se mutuo adiuuent, & non solum propriis actibus quælibet, sed sororis etiam suæ studiis accrescat. Vidimus certè, summa quadam taciturnitate immoderatum risum & morum leuitatem vincij; charitatis operibus donum orationis & contemplationis obtineri; dono orationis castitatem prouehi; castitate, humilitatem, & erga Deum gratitudinem comparari. Et sic dum vna virtus in auxilium alterius accersitur, & vt altera pullulet, exercetur; illa suis propriis actibus crescit, & mens, pro alia assequenda, in studio illius prioris defudans, hanc etiam à Domino promeretur. Hoc ergo instrumentum in hoc positum est, vt qui aliquam virtutem obtinere desiderat, eam exercitatione actionum ipsius, tum internarum tum externarum discat, & aliarum etiam virtutum actiones, ad eam obtinendam & promerendam, assumat.

2. Petri. 1.5.6.7.

Eas Virtutes à quolibet iusto exercendas esse, ad quas vocatur: ac de seruore in exercitatione seruando.

C A P V T I I

NON Omnes homines iustos ad eandem vocationem fuisse vocatos, constans Ecclesiæ, & omnium fidelium rectè intelligentium sententia est, quam ex spiritu sancto per os Pauli loquente susceperunt. In cuius epistolis legimus: Et ipse, scilicet Christus, dedit

Ephes. 4. 11.

quosdam